

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે
આર/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૪૮૬૬/૨૦૧૮

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એસ.જી.શાહ સહી/—

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના રિપોર્ટરોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સોંપી શકાય કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર સવાલનો સમાવેશ થાય છે?	ના

જોષી રાજેન્દ્રકુમાર પોપટલાલ

વિરુદ્ધ

ઠાકોર રમણજી હમીરજી

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં.૧ તરફે શ્રી જીગર જી. ગઢવી (૫૬૧૩)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧,૨ તરફે

સામાવાળા(ઓ) નં.૩,૪ તરફે ડાયરેક્ટ સર્વિસ દ્વારા રૂલની બજવણી કરવામાં આવી

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી એસ.જી.શાહ

તારીખ: ૩૦/૦૧/૨૦૧૯

મૌખિક ચુકાદો

૧. અપીલકર્તા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગઢવીને સાંભળવામાં આવ્યા. સામાવાળાને યોગ્ય રીતે નોટિસ બજાવવામાં આવી હોવા છતાં, તેઓ ગેરહાજર રહ્યા છે. રેકૉર્ડ ધ્યાન પર લીધો.

૨. એ અવિવાદિત હકીકત છે કે ટ્રિબ્યુનલના પીઠાસીન અધિકારી સિવિલ ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંતને સમજવામાં નિષ્ફળ ગયા છે, ખાસ કરીને, એમ.વી. એક્ટ હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારી તરીકેની તેમની વૈધાનિક ન્યાયિક સત્તા જ નહીં પરંતુ તેમની ફરજો અને જવાબદારીઓને પણ સમજવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.

૩. હાલના અપીલકર્તા મોટર અકસ્માત વળતર અરજી નં. ૨૫૯/૨૦૧૨ (જૂનો નં. ૮૧/૨૦૦૪) માં મોટર અકસ્માત વળતર ટ્રિબ્યુનલ, મહેસાણા સમક્ષના મૂળ અરજદાર છે. જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ થી ૪ આપણી સમક્ષના અનુક્રમે મૂળ સામાવાળા નં. ૧ થી ૩ અને ૫ છે જે પૈકી સામાવાળા નં. ૧, ૨ અને ૩ અનુક્રમે

અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનો પૈકીના એક જીપ નં. જીએક્યુ-૫૬૫૧ ના ડ્રાઇવર, માલિક અને વીમા કંપની છે. જ્યારે, સામાવાળા નં. ૪ એ અકસ્માતમાં સંકળાયેલા અન્ય વાહન મોટર સાયકલ નં. જીએડી-૩૯૦૭ ના વીમા કંપની છે જે મૂળ અરજદારની માલિકીનું અને તેમના દ્વારા હંકારી જવામાં આવતું હતું જેને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રદ (delete) કરવામાં આવેલ છે.

૪. આવી મોટર અકસ્માત વળતર અરજીમાં, આપણી સમક્ષના અનુક્રમે સામાવાળા નં. ૩ અને ૪ તરીકે રહેલા બંને વાહનોની વીમા કંપની એટલે કે સામાવાળા નં. ૩ અને ૫ સિવાય, જીપ નં. જીએક્યુ-૫૬૫૧ ના ડ્રાઇવર અને માલિક તરીકેના અન્ય સામાવાળાઓ પૈકી કોઈ પણ હાજર રહ્યા ન હતા અને વળતર અરજી સામે વિરોધ કર્યો ન હતો. ત્યાર પછી પણ, જ્યારે ટ્રિબ્યુનલે મુદ્દા નં. ૧ નો નિર્ણય એ બાબતની પુષ્ટિ કરવા માટે કર્યો કે અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનના ડ્રાઇવરના અવિચારી અને બેદરકારીભર્યા હંકારી જવાના કારણે ઇજાગ્રસ્ત અરજદારને ઇજાઓ પહોંચી છે, ત્યારે ટ્રિબ્યુનલ ન્યાયી અને વ્યાજબી વળતર મંજૂર કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે. વળતર આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે, કમનસીબે, ટ્રિબ્યુનલે એવા કારણો દર્શાવ્યા છે કે અરજદારે તેમની પાસે વૈધ અને અસરોકારક ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ છે તે દર્શાવતું તેમનું ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ રજૂ કર્યું નથી અને અરજદારે અકસ્માતમાં સંકળાયેલા ગુનાહિત વાહનના ડ્રાઇવરનું લાઇસન્સ રજૂ કર્યું નથી અને અકસ્માતમાં સંકળાયેલા કોઈ પણ

વાહનની માલિકી દર્શાવતું રજિસ્ટ્રેશન સર્ટિફિકેટ પણ રજૂ કર્યું નથી અને ગુનાહિત વાહન/વાહનોની વીમા પોલિસી પણ સાબિત કરી નથી અને તેથી, અરજદાર સામાવાળાઓ પાસેથી વળતર મેળવવા માટે હકદાર નથી.

પ. આશ્ચર્યજનક રીતે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદાનો ફકરા નં. ૨ ખાસ કરીને આ મુજબ વંચાય છે: –

“સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ ને પ્રોસેસની બવણી થઈ હોવા છતાં, તેઓ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ હાજર થયા ન હતા અને તેથી, સદર સામાવાળાઓ સામે વર્તમાન અરજી એકતરફી ચલાવવામાં આવી હતી. સામાવાળા નં. ૩ અને ૪ હાજર થયા હોવા છતાં, તેમણે વળતર અરજી સામે તેમનો લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો નથી.”

ડ. આનાથી, હવે એ ખૂબ સ્પષ્ટ થઈ ગયું છે કે જીપના ડ્રાઇવર અને માલિક તરીકેના સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ ને બવણી થઈ હોવા છતાં ગેરહાજર રહ્યા છે અને તેથી, તેમની સામે વિપરીત અનુમાન (adverse inference) કરવાનું રહે છે કે વળતર અરજીમાં કરેલી રજૂઆતો સામે તેમને કંઈ કહેવાનું નથી જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અકસ્માત સામાવાળા નં. ૧ ના અવિચારી અને બેદરકારીભર્યા હંકારી જવાના કારણે થયો છે અને સદર વાહન સામાવાળા નં. ૨ ની માલિકીનું છે. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ માટે એવું અવલોકન કરવાનું કોઈ કારણ

નથી કે અરજદારે પ્રશ્નાસ્પદ જીપના માલિક તરીકે સામાવાળા નં. ૨ ની માલિકી સાબિત કરવા માટે આરસી બુક રજૂ કરી નથી અને જ્યારે અરજદાર દ્વારા રેકૉર્ડ પર માલિકની બેદરકારી સાબિત કરવામાં આવી હોય જેના દ્વારા ડ્રાઇવર અને માલિક ઇજાગ્રસ્ત પીડિતને વળતર ચૂકવવા માટે પ્રતિનિધિક (vicariously) તેમજ સંયુક્ત અને વિભક્ત રીતે જવાબદાર છે ત્યારે ડ્રાઇવર અને માલિક સામેની વળતર અરજી ફગાવી દેવી યોગ્ય નથી. તે જ રીતે, જ્યારે સામાવાળા નં. ૩ અને ૪ વકીલ શ્રી મારફ્ટે હાજર થયા હોવા છતાં તેમણે તેમનો લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો ન હોય અને તેથી જ્યારે સંદર્ભિત વાહનની વીમા પોલિસીના અસ્તિત્વ સામે વાંધો ઉઠાવતી પ્લીડિંગના સ્વરૂપમાં કોઈ બચાવ ન હોય, ત્યારે ટ્રિબ્યુનલે એ નોંધવામાં ખરેખર મોટી ભૂલ કરી છે કે વીમા પોલિસી સાબિત થઈ ન હોવાથી, વીમા કંપની પણ જવાબદાર નથી.

૭. એ અવિવાદિત હકીકત છે કે અપીલ મેમો સાથે રજૂ કરવામાં આવેલી વળતર અરજીની નકલ માં, એવી ચોક્કસ જાહેરાત કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા નં. ૩ એ જીપ નં. જીએક્સ્યુ-૫૬૫૧ ના વીમા કંપની છે જ્યારે સામાવાળા નં. ૨ એ સદર વાહનના માલિક છે અને સામાવાળા નં. ૧ ડ્રાઇવર છે. ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવી પ્લીડિંગ અને સોગંદ પરના નિવેદન પછી, જો કોઈ પણ સામાવાળા/ઓ એ આવી પ્લીડિંગ વિશે વાંધો ઉઠાવ્યો ન હોય, તો હું એ સમજવામાં અસમર્થ છું કે ટ્રિબ્યુનલે કેવી રીતે અને શા માટે એવું અવલોકન કર્યું કે તેમની સામે હુકમ

પસાર કરી શકાય નહીં કારણ કે અરજદાર આરસી બુક અને વીમા પોલિસી રજૂ કરીને માલિકી અને વીમો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે. આ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ટ્રિબ્યુનલ કાયદાની જોગવાઈઓને યોગ્ય રીતે વાંચવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે, જોકે વ્યવહારિક રીતે માત્ર એમવી એક્ટ અને તેમાં પણ માત્ર પ્રકરણો ૧૦, ૧૨ અને ૧૨ જેમાં કલમો ૧૪૦ થી ૨૧૦ નો સમાવેશ થાય છે તે જ આવી વળતર અરજીઓના નિર્ણય માટે મહત્વપૂર્ણ છે. હાલમાં, આપણે સદર અધિનિયમની કલમ ૧૫૮ સાથે સંબંધ ધરાવીએ છીએ જે નીચે મુજબ છે:—

"૧૫૮. ચોક્કસ કેસોમાં અમુક પ્રમાણપત્રો, લાઈસન્સ અને પરમિટ રજૂ કરવા :—

(૧) કોઈ પણ જાહેર જગ્યાએ મોટર વાહન હંકારી જતી કોઈ પણ વ્યક્તિએ, રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ અર્થે અધિકૃત યુનિફોર્મમાં સજ્જ પોલીસ અધિકારી દ્વારા તેમ કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થતાં, નીચે મુજબના રજૂ કરવાના રહેશે"

(એ) વીમાનું પ્રમાણપત્ર;

(બી) રજિસ્ટ્રેશનનું પ્રમાણપત્ર;

(સી) ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ; અને

(ડી) ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનના કેસમાં, કલમ ૫૬ માં દર્શાવેલ ફિટનેસનું પ્રમાણપત્ર અને વાહનના ઉપયોગ સંબંધિત પરમિટ પણ.

(૨) જો, કોઈ જાહેર જગ્યાએ મોટર વાહનની હાજરીના કારણે કોઈ અકસ્માત સર્જાય જેમાં અન્ય વ્યક્તિનું મૃત્યુ થાય કે શારીરિક ઇજા પહોંચે, અને વાહનો ડ્રાઈવર સબ-કલમ (૧) માં દર્શાવેલ પ્રમાણપત્રો, ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ અને પરમિટ તે સમયે પોલીસ અધિકારીને રજૂ ન કરે, તો તેણે સદર પ્રમાણપત્રો, લાઈસન્સ અને પરમિટ્સ કલમ ૧૩૪ દ્વારા જરૂરી એવા રિપોર્ટ કરેલ પોલીસ સ્ટેશને રજૂ કરવાના રહેશે.

(૩) સબ-કલમ (૧) હેઠળ અથવા કેસની સ્થિતિ મુજબ સબ-કલમ (૨) હેઠળ વીમાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જવાના

માત્ર કારણસર કોઈ પણ વ્યક્તિ દોષિત ઠરવા માટે જવાબદાર બનશે નહીં જો, સબ-કલમ (૧) હેઠળ તેની રજૂઆત જરૂરી હતી તે તારીખથી અથવા, કેસની સ્થિતિ મુજબ અકસ્માત સર્જાયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર, તે તેની રજૂઆત માંગનાર પોલીસ અધિકારીને અથવા કેસની સ્થિતિ મુજબ, અકસ્માત સ્થળે હાજર પોલીસ અધિકારીને અથવા તેણે અકસ્માતનો રિપોર્ટ કર્યો હોય તે પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને પોતે નિર્દિષ્ટ કરેલ હોય તેવા પોલીસ સ્ટેશનને પ્રમાણપત્ર રજૂ કરે છે :

પરંતુ શરત એ છે કે નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેટલી મર્યાદા સુધી અને તેવા ફેરફારો સાથે સિવાય, આ સબ-કલમના નિયમો ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનના ડ્રાઈવરને લાગુ પડશે નહીં.

(૪) મોટર વાહનના માલિકે રાજ્ય સરકાર દ્વારા આ અર્થે સત્તા આપેલા પોલીસ અધિકારી દ્વારા અથવા વતી વાહન કલમ ૧૪૬ ના ભંગમાં હંકારી જવામાં આવી રહ્યું હતું કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુથી આપવા માટે જરૂરી હોય તેવી માહિતી આપવાની રહેશે અને ડ્રાઈવર પાસે આ કલમ હેઠળ તેનું વીમાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થઈ હોય તેવા કોઈ પણ પ્રસંગે આપવાની રહેશે.

(૫) આ કલમમાં, "તેનું વીમાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવું" એવા અભિવ્યક્તિનો અર્થ વાહન કલમ ૧૪૬ ના ભંગમાં હંકારી જવામાં આવી રહ્યું ન હતું તે ચકાસણી માટે સંબંધિત વીમાનું પ્રમાણપત્ર અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવા અન્ય પુરાવા રજૂ કરવા એવો થાય છે.

(૬) કોઈ પણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજાને આવરી લેતા કોઈ પણ અકસ્માત અંગેની કોઈ પણ માહિતી નોંધવામાં આવે અથવા આ કલમ હેઠળનો રિપોર્ટ પોલીસ અધિકારી દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવે કે તરત જ, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીએ માહિતી નોંધાયાની તારીખથી અથવા કેસની સ્થિતિ મુજબ આવો રિપોર્ટ પૂર્ણ થયાથી ૩૦ દિવસની અંદર તેની એક નકલ હકુમત ધરાવતા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને અને તેની એક નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે, અને જ્યાં વાહનના માલિકને નકલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે, ત્યાં તેણે પણ આવો રિપોર્ટ મળ્યાના ૩૦ દિવસની અંદર, સદર નકલ સદર કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ અને વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે." કલમ ૧૬૬: વળતર માટેની અરજી: "(૪) કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલા અકસ્માતના કોઈ

પણ રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવાનો રહેશે.”

૮. સદર કલમને સરસરી રીતે વાંચવાથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે વીમા પ્રમાણપત્ર, રજિસ્ટ્રેશન પ્રમાણપત્ર અને ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ અંગેની માહિતી તપાસ કરનાર એજન્સી દ્વારા એકત્રિત કરવાની હોય છે અને આવી માહિતી અકસ્માતની તારીખથી અથવા સંબંધિત ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ થયાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર ટ્રિબ્યુનલને મોકલવાની હોય છે અને ટ્રિબ્યુનલ સેન્ટ્રલ મોટર વ્હીકલ રૂલ્સ, ૧૯૮૯ ના નિયમ ૧૫૦ અનુસારના ફોર્મ નં. ૫૪ મુજબના આવા ફોર્મને વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણી શકે છે. એક્સિડન્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટ તરીકે ઓળખાતું આવું નિર્ધારિત ફોર્મ આ મુજબ વંચાય છે: –

ફોર્મ ૫૪

[જુઓ નિયમ ૧૫૦(એ) અને (૨)]

એક્સિડન્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટ

૧. પોલીસ સ્ટેશનનું નામ :
૨. સીઆર નં. / ટ્રાફિક એક્સિડન્ટ રિપોર્ટ :
૩. અકસ્માતની તારીખ, સમય અને સ્થળ :
૪. ઇજાગ્રસ્ત/મૃતકનું નામ અને પૂરું સરનામું:
૫. તેમને ખસેડવામાં આવ્યા હોય તે હોસ્પિટલનું નામ :
૬. વાહનનો રજિસ્ટ્રેશન નંબર અને વાહનનો પ્રકાર :
૭. ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સની વિગતો :
(એ) ડ્રાઇવરનું નામ અને સરનામું :
(બી) ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ નંબર અને મુદત પૂરી થવાની તારીખ :
(સી) જારી કરનાર સત્તામંડળનું સરનામું :

(ડી) પબ્લિક સર્વિસ વાહનના કિસ્સામાં બેજ નં. :

૮. અકસ્માતના સમયે વાહનના માલિકનું નામ અને સરનામું :

૯. જે વીમા કંપની સાથે વાહનનો વીમો ઉતરાવવામાં આવ્યો હતો તેનું નામ અને સરનામું અને સદર વીમા કંપનીના ડિવિઝનલ ઓફિસરની વિગતો :

૧૦. વીમા પોલિસી/વીમા પ્રમાણપત્રનો નંબર અને વીમા પોલિસી/વીમા પ્રમાણપત્રની માન્યતાની તારીખ :

૧૧. વાહનની રજિસ્ટ્રેશન વિગતો (વાહનનો વર્ગ) :

(એ) રજિસ્ટ્રેશન નં. :

(બી) એન્જિન નં. :

(સી) ચેસિસ નં. :

૧૨. ડ્રટ પરમિટની વિગતો :

૧૩. કરેલી કાર્યવાહી, જો કોઈ હોય તો, અને તેનું પરિણામ :

૯. ઉપરના ફોર્મનું સરસરી રીતે અવલોકન કરવાથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે વળતર મંજૂર કરવા માટેની જરૂરી માહિતી આવા રિપોર્ટ પરથી ઉપલબ્ધ થશે. જ્યાં સુધી પક્ષકારોના નામો જાહેર કરવાનો સંબંધ છે, એમ.વી. એક્ટની કલમ ૨૧૧(૧) હેઠળના નિયમ મુજબનું નિર્ધારિત ફોર્મ કોમ્પ. એ.જ/આર પણ સ્પષ્ટ છે જેમાં કોલમ નં. ૯ ખાસ કરીને પુષ્ટિ કરે છે કે અરજદારે અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનના ડ્રાઇવર, માલિક અને વીમા કંપનીનું નામ અને સરનામું તો જ દર્શાવવાનું રહે છે જો તે આવી વિગતોથી માહિતગાર હોય કારણ કે તપાસ કરનાર એજન્સી માટે આવી વિગતો સંબંધિત ટ્રિબ્યુનલને મોકલવી હવે ફરજિયાત છે. આવી તમામ વૈધાનિક જોગવાઈઓ અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે.

૧૦. એસ એલ સચદે વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત એન્ડ અનધર, ૧૯૯૫(૧)

જી.એલ.આર. ૬૨૯ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં, વર્ષ ૧૯૯૫ જેટલા જૂના સમયમાં, આ માનનીય અદાલતની ડિવિઝન બેંચે ચુકાદામાં કલમ ૧૫૮ અને ફોર્મ નં. ૫૪ પાછા રજૂ કર્યા છે અને આ મુજબ ઠરાવ્યું છે: –

“૯. જોકે, કમનસીબ માર્ગ અકસ્માતના ગરીબ પીડિતોની યાતનાઓ અને પીડાને હળવી કરવા માટે, અકસ્માતની તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારી પર જે વિસ્તારમાં અકસ્માત સર્જાયો હોય તે વિસ્તાર પર હકુમત ધરાવતા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને રિપોર્ટ મોકલવાની વૈધાનિક ફરજ લાદવામાં આવી હતી. જો કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલની ઈચ્છા હોય તો આવા રિપોર્ટથી તેને સદર રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી હોય તે રીતે ગણવાની હકુમત મળતી હતી. ઘણી વખત, કમનસીબ માર્ગ અકસ્માતના ગરીબ પીડિતોની બેદરકારી અને ગરીબીના કારણે, એક વર્ષની અંદર વળતર માટેની અરજી દાખલ કરવામાં આવતી ન હતી અને તેથી, આવા પીડિતો વળતરનો દાવો કરવાથી સંપૂર્ણપણે વંચિત રહી જતા હતા. કમનસીબ માર્ગ અકસ્માતના પીડિતોને જે અકથ્ય મુશ્કેલીઓ પડી શકે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, ધારાસભાએ અકસ્માતની તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારી પર જે વિસ્તારમાં અકસ્માત સર્જાયો હોય તે વિસ્તાર પર હકુમત ધરાવતા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને રિપોર્ટ મોકલવાની વૈધાનિક ફરજ લાદતી એક હિતકારી જોગવાઈ રજૂ કરી. આ એક મૂલ્યવાન અધિકાર હતો અને કડક પાલન

માટે આ જોગવાઈ સત્તામંડળોના ધ્યાને લાવવી જરૂરી હતી જેથી પોલીસ અધિકારી દ્વારા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને સબમિટ કરવામાં આવેલા રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણી શકાય. જ્યાં સુધી પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી દ્વારા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને રિપોર્ટ મોકલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ પાસે પીડિતોને વળતર મંજૂર કરવાની બાબતમાં યોગ્ય કાર્યવાહી કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ન હતો. કલમ ૧૫૮(૬) એ મોટર અકસ્માતમાં ઇજા પામેલી તમામ વ્યક્તિઓને મૂલ્યવાન અધિકાર આપ્યો હતો. મોટર અકસ્માતમાં ઇજા પામેલી વ્યક્તિને માત્ર મૂલ્યવાન અધિકાર આપવામાં આવ્યો ન હતો, પરંતુ અકસ્માતની તપાસ કરનાર પોલીસ અધિકારી પર જે વિસ્તારમાં અકસ્માત સર્જાયો હોય તે વિસ્તાર પર હકુમત ધરાવતા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને રિપોર્ટ મોકલવાની વૈધાનિક ફરજ હતી. આવા રિપોર્ટથી કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને જો તેની ઈચ્છા હોય તો સદર રિપોર્ટને વળતર માટેની અરજી હોય તે રીતે ગણવાની હકુમત મળતી હતી. તેથી, અમે પોલીસ અધિકારીઓને કલમ ૧૫૮(૬) ના કડક પાલન માટે અને ટ્રિબ્યુનલને તેને મોકલવામાં આવેલા રિપોર્ટને કલેમ અરજી તરીકે ગણવા માટે જરૂરી નિર્દેશો આપવાનું યોગ્ય માનતા હતા. જોકે, ન્યાયમિત્ર (amicus curiae) તરીકે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ. આર. મહેતાએ અદાલતનું ધ્યાન મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૮૪ તરફ દોર્યું છે જે ૧૪ નવેમ્બર, ૧૯૮૪ થી અમલમાં આવ્યો છે. મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૮૪ એ સદર અધિનિયમની કલમ

૧૫૮(૬) માં સુધારો કર્યો છે અને સુધારેલી કલમ ૧૫૮(૬) આ મુજબ પૂરી પાડે છે :-

"(૬). કોઈ પણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજાને આવરી લેતા કોઈ પણ અકસ્માત અંગેની કોઈ પણ માહિતી નોંધવામાં આવે અથવા આ કલમ હેઠળનો રિપોર્ટ પોલીસ અધિકારી દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવે કે તરત જ, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીએ માહિતી નોંધાયાની તારીખથી અથવા, કેસની સ્થિતિ મુજબ, આવો રિપોર્ટ પૂર્ણ થયાથી ત્રીસ દિવસની અંદર તેની એક નકલ હકુમત ધરાવતા કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને અને તેની એક નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે, અને જ્યાં વાહનના માલિકને નકલ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે, ત્યાં તેણે પણ આવો રિપોર્ટ મળ્યાના ત્રીસ દિવસની અંદર, સદર નકલ સદર કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ અને વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે."

સમયમર્યાદાનો સમયગાળો નક્કી કરતી મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ ની સબ-કલમ (૩) ને મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૯૪ (૧૯૯૪ નો અધિનિયમ ૫૪) દ્વારા રદ કરવામાં આવી છે. સદર અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪) માં પણ મોટર વાહન (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૯૪ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો છે અને સદર અધિનિયમની સુધારેલી કલમ ૧૬૬(૪) આ મુજબ વંચાય છે :- "(૪). કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલા અકસ્માતના કોઈ પણ રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવાનો રહેશે".

૧૦. અગાઉ નોંધ્યું તેમ, સદર અધિનિયમની અણસુધારેલી કલમ ૧૬૬(જ) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ પાસે પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી દ્વારા દાખલ કરાયેલા રિપોર્ટને સદર અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી હોય તે રીતે ગણવાની વિવેકબુદ્ધિ હતી. હવે, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(જ) ની સુધારેલી જોગવાઈઓ હેઠળ તે વિવેકબુદ્ધિ છીનવી લેવામાં આવી છે અને કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલા અકસ્માતના કોઈ પણ રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવા માટે બંધાયેલી છે. કલમ ૧૫૮(૬) તેમજ ૧૬૬(જ) ની જોગવાઈઓમાં સુધારો કરવા અને મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૬૬ ની સબ-કલમ (૩) ને રદ કરવા પાછળનો ધારાસભાનો આશય કમનસીબ માર્ગ અકસ્માતના ગરીબ, અજ્ઞાની અને અસહાય પીડિતોને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ ની સબ-કલમ (૩) ની જોગવાઈઓની કઠોરતામાંથી રાહત આપવાનો છે જે પૂરી પાડતી હતી કે કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ પાસે એક વર્ષના સમયગાળાથી વધુ વિલંબ માફ કરવાની કોઈ હકુમત નથી. નવી રજૂ કરાયેલી જોગવાઈઓ રાજ્યના જુદા જુદા પોલીસ સ્ટેશનોના ઇન્ચાર્જ અધિકારીઓના ધ્યાને લાવવાની જરૂર છે એટલું જ નહીં, પરંતુ રાજ્યના કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલોના ધ્યાને લાવવી પણ જરૂરી છે જેથી કમનસીબ માર્ગ અકસ્માતના ગરીબ, અજ્ઞાની અને અસહાય પીડિતોને ન્યાય આપી શકાય. આ સંજોગોમાં, સદર અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવા માટે રાજ્યના જુદા જુદા પોલીસ સ્ટેશનોના ઇન્ચાર્જ

અધિકારીઓને યોગ્ય સૂચનાઓ જારી કરવા માટે સામાવાળાઓને જરૂરી નિર્દેશો જારી કરવા માટેનો કેસ બને છે. અરજદારોએ વળતરનો દાવો કરતી કોઈ અરજી દાખલ કરી છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી દ્વારા સબમિટ કરવામાં આવેલ રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવા માટે કલેક્સ ટ્રિબ્યુનલને પણ જરૂરી નિર્દેશો જારી કરવા જરૂરી છે.

૧૧. પૂર્વોક્ત કારણોસર, અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને નીચે મુજબના નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે છે :-

(૧) ગુજરાત રાજ્યના ડાયરેક્ટર જનરલ અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને આથી માતૃભાષામાં જરૂરી સૂચનાઓ જારી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જે અનુસાર ગુજરાત રાજ્યના જુદા જુદા પોલીસ સ્ટેશનોના ઇન્ચાર્જ અધિકારીઓએ કોઈ પણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજાને આવરી લેતા કોઈ પણ અકસ્માત અંગે પોલીસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલી માહિતી અથવા મોટર વાહન અધિનિયમ, ૧૯૮૮ ની કલમ ૧૫૮ હેઠળ તૈયાર કરાયેલ રિપોર્ટ, માહિતી નોંધાયાની તારીખથી અથવા, કેસની સ્થિતિ મુજબ, આવો રિપોર્ટ પૂર્ણ થયાથી વહેલામાં વહેલી તકે અને કોઈ પણ સંજોગોમાં ૩૦ દિવસથી વધુ નહીં તે રીતે, જે વિસ્તારમાં અકસ્માત સર્જાયો હોય તે વિસ્તાર પર હકુમત ધરાવતા

ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને અને તેની એક નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે.

(૨) ગુજરાત રાજ્યના ડાયરેક્ટર જનરલ અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને જુદા જુદા પોલીસ સ્ટેશનોના ઇન્ચાર્જ અધિકારીઓને માતૃભાષામાં યોગ્ય સૂચનાઓ જારી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જેથી કરીને કોઈ પણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજાને આવરી લેતા કોઈ પણ અકસ્માત અંગે નોંધાયેલી માહિતી અથવા કલમ ૧૫૮ હેઠળના રિપોર્ટની નકલ વાહનના માલિકને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે તેવા કિસ્સામાં, તેની એક નકલ જે વિસ્તારમાં અકસ્માત સર્જાયો હોય તે વિસ્તાર પર હકુમત ધરાવતા ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને અને વીમા કંપનીને પણ ૩૦ દિવસની અંદર મોકલવામાં આવે.

(૩) ડાયરેક્ટર જનરલ અને ઇન્સ્પેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને આથી જેટલી વહેલી તકે બની શકે તેટલી અને રિટ મળ્યાની તારીખથી વધુમાં વધુ એક મહિનાની અંદર યોગ્ય સૂચનાઓ જારી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

(૪) રાજ્યની તમામ ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલોને સંબંધિત અરજદાર દ્વારા વળતર અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના, કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલને મોકલવામાં આવેલા કોઈ પણ અકસ્માતના રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવાનો પણ નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

(૫) જો અને જ્યારે આ અધિનિયમની યોગ્ય જોગવાઈઓ હેઠળ આવી વળતર અરજી દાખલ કરવા માટે હકદાર કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ વળતર અરજી દાખલ કરવામાં આવે, તો બંને અરજીઓ અથવા આવી તમામ અરજીઓને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ભેગી કરીને એકત્રિત (consolidate) કરી શકાય છે.”

૧૧. તે જ રીતે, સમાન મુદ્દાનો ઉકેલ માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નીચેના કેસોમાં લાવવામાં આવ્યો છે, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે આ મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

* જય પ્રકાશ વિ. નેશનલ ઈન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય, ૨૦૧૦

(૨) એસ.સી.સી. ૬૦૭ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચે, અરજદારો દ્વારા વેઠવી પડતી સમસ્યાઓ ધ્યાનમાં લીધા પછી નીચે મુજબના નિર્દેશો જારી કર્યા:

“પોલીસ સત્તામંડળોને નિર્દેશો

[૮] દરેક રાજ્યના ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ પોલીસને તેમના રાજ્યના તમામ પોલીસ સ્ટેશનોને આ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવાની સૂચના આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. આ હેતુ માટે, હકુમત ધરાવતા પોલીસ સ્ટેશનોના સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસરો દ્વારા નીચે મુજબના પગલાં લેવાના રહેશે:

(૧) સેન્ટ્રલ મોટર વ્હીકલ રૂલ્સ, ૧૯૮૪ ના ફોર્મ નં. ૫૪ માં એક્સિડન્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટ (ટૂંકમાં 'એ.આઈ.આર.') પોલીસ (સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસર) દ્વારા એફ.આઈ.આર. નોંધાયાના ૩૦ દિવસની અંદર હકુમત ધરાવતા મોટર વ્હીકલ કલેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને સબમિટ કરવાનો રહેશે. ફોર્મ નં. ૫૪ માં પૂરી પાડવા માટે જરૂરી વિગતો ઉપરાંત, પોલીસે ટ્રિબ્યુનલને એ.આઈ.આર. માં નીચેની વધારાની વિગતો પણ એકત્રિત કરીને પૂરી પાડવી જોઈએ: (૧) અકસ્માતના સમયે પીડિતોની ઉંમર; (૨) પીડિતની આવક; (૩) આશ્રિત પરિવારના સભ્યોના નામો અને ઉંમર.

(૨) એ.આઈ.આર. ની સાથે એફ.આઈ.આર. ની પ્રમાણિત નકલો, ઘટનાસ્થળનો નકશો/પંચનામું/ઘટનાસ્થળના ફોટોગ્રાફ્સ, ડ્રાઇવરનું ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ, વાહનની વીમા પોલિસી (અને જો જરૂરી હોય તો, ફિટનેસ સર્ટિફિકેટ) અને પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ (મૃત્યુના કિસ્સામાં) અથવા ઇજા/ઘાતું સર્ટિફિકેટ (ઇજાઓના કિસ્સામાં) હોવા જોઈએ. ઇજાગ્રસ્ત અથવા મૃતકના આશ્રિત પરિવારના સભ્યોના નામો/સરનામા પણ ટ્રિબ્યુનલને પૂરા પાડવા જોઈએ.

(૩) તે જ સમયે, વીમા કંપનીને દવાની પ્રક્રિયા આગળ ધપાવવા સક્ષમ બનાવવા માટે સદર એનેક્સર સાથેની એ.આઈ.આર. ની નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને પૂરી પાડવાની રહેશે.

(૪) પોલીસે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી સુનાવણીની પ્રથમ તારીખ અંગે પીડિત (ઇજાગ્રસ્ત) અથવા પીડિતના પરિવારને (મૃત્યુના કિસ્સામાં) અને ડ્રાઇવર, માલિક અને વીમા કંપનીને સૂચિત કરવાના રહેશે. જો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે તો, પોલીસ સુનાવણીની પ્રથમ તારીખે તેમની હાજરી સુનિશ્ચિત કરી શકે છે.

[૯] આ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ના ત્વરિત અમલીકરણમાં કોઈ વહીવટી મુશ્કેલીઓ ટાળવા માટે, અમે આવા અમલીકરણને ત્રણ તબક્કામાં હાથ ધરવાની મંજૂરી આપીએ છીએ. પ્રથમ તબક્કામાં, એન.સી.ટી. વિસ્તાર અને રાજ્યના પાટનગરના વિસ્તારોના તમામ પોલીસ સ્ટેશનો/ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલો એપ્રિલ ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં જોગવાઈઓનો અમલ કરશે. બીજા તબક્કામાં, જિલ્લા મથકના વિસ્તારોના તમામ પોલીસ સ્ટેશનો/ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલો ઓગસ્ટ ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં જોગવાઈઓનો અમલ કરશે. ત્રીજા તબક્કામાં, તમામ પોલીસ સ્ટેશનો/ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલો ડિસેમ્બર, ૨૦૧૦ ના અંત સુધીમાં જોગવાઈઓનો અમલ કરશે. ડાયરેક્ટર જનરલોએ આ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) ને અમલી બનાવવા માટે જરૂરી ફોર્મ્સ અને માળખાકીય સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવાય તે સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે.

[૧૦] સદર અધિનિયમની કલમ ૧૮૬ પૂરી પાડે છે કે જે કોઈ પણ વ્યક્તિ કલમ ૧૪૬ ની જોગવાઈઓના ભંગમાં મોટર વાહન હંકારે છે અથવા મોટર વાહન હંકારવા દે છે અથવા મંજૂરી આપે છે તે ત્રણ મહિના સુધી લંબાવી શકાય તેવી

કેદની સજા, અથવા રૂ. ૧૦૦૦/- સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડ, અથવા બંને સજાને પાત્ર બનશે. જોકે કાયદો વીમો ન ધરાવતા વાહનોના ડ્રાઇવર અને માલિક સામે પ્રોસિક્યુશન ચલાવવાની જરૂરિયાત રાખે છે, છતાં આવું ક્વચિત જ કરવામાં આવે છે. તેનાથી એક મૂલ્યવાન અટકાયતી ઉપાય (*deterrent*) ઉપેક્ષિત રહે છે. તેથી અમે ડાયરેક્ટર જનરલોને કલમ ૧૯૬ હેઠળ વીમો ન ધરાવતા વાહનોના ડ્રાઇવરો અને માલિકો સામે પ્રોસિક્યુશન ચલાવવાની સૂચનાઓ જારી કરવાનો નિર્દેશ આપીએ છીએ.

[૧૧] વાહનવ્યવહાર વિભાગ, આરોગ્ય વિભાગ અને અન્ય સંબંધિત વિભાગોએ કલમ ૧૫૮(૬) ને અમલી બનાવવા માટે ડાયરેક્ટર-જનરલોને જરૂરી સહયોગ આપવાનો રહેશે.

ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલોને નિર્દેશો

[૧૨] દરેક હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રાર જનરલને તેમના રાજ્યના તમામ ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલોને સદર અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) હેઠળ મળેલા અકસ્માતના રિપોર્ટને કલમ ૧૬૬(૪) હેઠળ વળતર માટેની અરજીઓ તરીકે નોંધવા અને ઈજાગ્રસ્ત અથવા મૃતકના પરિવાર દ્વારા ક્લેમ અરજીઓ દાખલ કરવાની રાહ જોયા વિના તેનો નિકાલ કરવાની સૂચના આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. રજિસ્ટ્રાર જનરલે આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪) ને અમલી બનાવવા માટે જરૂરી રજિસ્ટરો, ફોર્મ્સ અને અન્ય સહાય ટ્રિબ્યુનલને આપવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે.

[૧૩] આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪) નું પાલન કરવા માટે, હકુમત ધરાવતા મોટર અકસ્માત વળતર ટ્રિબ્યુનલોએ નીચેના પગલાં ભરવાના રહેશે:

(એ) ટ્રિબ્યુનલે પોલીસ સ્ટેશનોના સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસરો પાસેથી મળતા એ.આઈ.આર. ની નોંધણી માટે એક ઇન્સ્ટિટ્યુશન રજિસ્ટર નિભાવવાનું રહેશે અને તેને વિવિધ અરજીઓ (*miscellaneous petitions*) તરીકે નોંધવાના રહેશે. જો કોઈ ખાનગી કલેમ અરજીઓ એ.આઈ.આર. ના સંદર્ભમાં સીધી દાખલ કરવામાં આવી હોય, તો તેની પણ રજિસ્ટરમાં નોંધ થવી જોઈએ.

(બી) ટ્રિબ્યુનલે એ.આઈ.આર. ને વિવિધ અરજીઓ તરીકે સૂચિબદ્ધ કરવાના રહેશે. તેણે પ્રારંભિક સુનાવણી માટે એક તારીખ નક્કી કરવાની રહેશે જેથી પોલીસ પીડિત (મૃત્યુના કિસ્સામાં પીડિતના પરિવાર) અને અકસ્માતમાં સંકળાયેલા વાહનના માલિક, ડ્રાઇવર અને વીમા કંપનીને સદર તારીખ અંગે સૂચિત કરી શકે. એકવાર અરજદાર/ઓ હાજર થાય એટલે, વિવિધ અરજીને કલેમ અરજીમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવશે. જ્યાં અરજદાર/ઓ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એ.આઈ.આર. ની પ્રાપ્તિ પહેલાં જ કલેમ અરજી દાખલ કરે, ત્યાં એ.આઈ.આર. ને કલેમ અરજી સાથે જોડવામાં આવી શકે છે.

(સી) ટ્રિબ્યુનલે તપાસ કરવાની રહેશે અને પોતાની ખાતરી કરવાની રહેશે કે એ.આઈ.આર. વાસ્તવિક અકસ્માત સાથે સંબંધિત છે અને તે અકસ્માતની કોઈ કાવતરાખોરી અને બનાવટનું પરિણામ નથી (જે કેટલાક કેસોમાં પ્રકાશમાં

આવેલા 'પોલીસ અધિકારી - વકીલ - ડૉક્ટર' ના મેળાપીપણા દ્વારા કરવામાં આવે છે).

(ડી) ટ્રિબ્યુનલે સંક્ષિપ્ત તપાસ દ્વારા આશ્રિત પરિવારના સભ્યો/કાયદેસરના વારસદારોની ખાતરી કરવાની રહેશે. હકુમત ધરાવતી પોલીસે પણ તપાસ કરીને આશ્રિત કાયદેસરના વારસદારોના નામો સબમિટ કરવાના રહેશે.

(ઈ) ટ્રિબ્યુનલે નોંધાયેલા ક્લેમ કેસોનું વર્ગીકરણ એવા કેસોમાં કરવાનું રહેશે જ્યાં વીમા કંપની જવાબદારી સામે વાંધો ઉઠાવે છે અને એવા કેસોમાં જ્યાં વીમા કંપની જવાબદારી સામે વાંધો ઉઠાવતી નથી.

(એફ) જ્યાં પણ વીમા કંપની પોલિસી હેઠળની જવાબદારી સામે વાંધો ઉઠાવતી નથી, ત્યાં ટ્રિબ્યુનલે સંક્ષિપ્ત તપાસ દ્વારા વળતરની રકમ નક્કી કરવાનો પ્રયાસ કરવાનો રહેશે અથવા લોક અદાલતમાં સમાધાન માટે બાબત મોકલવાની રહેશે, જેથી ક્લેમ અરજીની નોંધણીની તારીખથી છ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવા સમયગાળામાં ક્લેમ અરજીનો નિકાલ કરી શકાય.

(જી) વીમા કંપનીઓને સ્વીકારેલી રકમ અથવા નક્કી કરેલી રકમ, નિશ્ચય થયાના ૩૦ દિવસની અંદર ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જમા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવાનો રહેશે. ટ્રિબ્યુનલોએ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વળતરની રકમ ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટમાં રાખવામાં આવે અને જનરલ મેનેજર, કે.એસ.આર.ટી.સી. વિ. સુસમ્મા થોમસ, ૧૯૯૪ ૨ એસ.સી.સી. ૧૭૬ માં આપેલા નિર્દેશો મુજબ ચૂકવવામાં આવે.

(એચ) આ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮(૬) અને ૧૬૬(૪) ને અનુસરીને શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહી, આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૧) હેઠળ પીડિત/ઓ દ્વારા કરાતી અરજી કરતાં અલગ પ્રકૃતિની હોવાથી, કલમ ૧૭૦ લાગુ પડશે નહીં. તેથી વીમા કંપનીઓ અકસ્માત, ઈજાઓ, ઉંમર, આવક અને મૃતક પીડિતના આશ્રિતો અંગેની સચોટતા ચકાસવામાં અને વળતરનું પ્રમાણ નક્કી કરવામાં ટ્રિબ્યુનલને સહાય કરવા માટે (સ્વતંત્ર રીતે અથવા વાહનોના માલિકો સાથે) હકદાર બનશે.

[૧૪] ટ્રિબ્યુનલોને આપેલા પૂર્વોક્ત નિર્દેશો, આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૯ હેઠળ પૂરા પાડ્યા મુજબ દરેક ટ્રિબ્યુનલ યોગ્ય માને તેવી સંક્ષિપ્ત પ્રક્રિયાને અનુસરવાની તેની વિવેકબુદ્ધિને બાધ પહોંચાડ્યા વિનાના છે. કલમ ૧૬૮ અને ૧૬૯ દ્વારા ફરજિયાત બનાવ્યા મુજબ યોગ્ય સંક્ષિપ્ત પ્રક્રિયાને અનુસરીને ક્લેમની તપાસ કરવાને બદલે, ઘણી ટ્રિબ્યુનલો મોટર અકસ્માતના કેસોને નિયમિત સિવિલ સૂટની જેમ ચલાવવાનું વલણ ધરાવે છે. આ ટાળવું જોઈએ. ટ્રિબ્યુનલે વળતર માટેની અરજીઓનો નિર્ણય કરવામાં અને ઝડપી નિકાલ કરવામાં સક્રિય ભૂમિકા ભજવવાની રહેશે અને ન્યાયી વળતર નક્કી કરવા માટે ઈન્ડિયન એપિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૧૬૫ નો અસરકારક ઉપયોગ કરવાનો રહેશે.

વીમા કંપનીઓ માટે સૂચનો

[૧૫] મૃત્યુના કિસ્સાઓમાં, જ્યાં વીમા કંપનીની જવાબદારી સામે વાંધો ન હોય, ત્યાં વીમા કંપનીઓએ મોટર એક્સિડન્ટ્સ ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય અથવા લોક અદાલત સમક્ષ સમાધાનની રાહ જોયા વિના, આ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા નક્કી કરાયેલા માનક ફોર્મ્યુલા મુજબ મૃતકના પરિવારને (કાયદેસરના પ્રતિનિધિઓને) વળતર ચૂકવવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

[૧૬] કોઈ પણ અકસ્માત પીડિતને થયેલી ઈજાના કિસ્સામાં, જ્યાં જવાબદારી સામે વાંધો ન હોય, ત્યાં વીમા કંપનીએ ટ્રિબ્યુનલના હુકમનામાની રાહ જોયા વિના, ઈજાગ્રસ્તને પોતાના ખર્ચે સારવાર આપવી જોઈએ. જો વીમા કંપનીઓ મેડિકલ ઈન્સ્યોરન્સ પોલિસી લેનારાઓની સારવારના બિલ ચૂકવી શકતી હોય, તો તેઓ પોતાની પાસે વીમો ઉતારાવેલા વાહનોના અકસ્માત પીડિતોને આવી જ સારવાર શા માટે ન આપી શકે તેનું અમને કોઈ કારણ દેખાતું નથી.”

* જેશ અને અન્ય વિ. રાજબીર સિંહ અને અન્ય, ૨૦૧૩ (૯) એસ.સી.સી.

પૃષ્ઠ માં અહેવાલ થયેલ અન્ય ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચે પણ આ મુજબ અવલોકન કર્યું છે અને ઠરાવ્યું છે;

“[૧૫] ઉપરના નિર્ણયોમાં ચર્ચા કરાયેલ અંતર્નિહિત સિદ્ધાંત ન્યાયી વળતર નક્કી કરવાની અદાલતની ફરજ સંબંધિત છે અને હવે એ સ્થાપિત કાયદો બની ગયો છે કે અદાલતે આવી બાબતોમાં સૂક્ષ્મતા (*niceties*) કે તાંત્રિકતાઓને

(technicalities) આધીન થવું જોઈએ નહીં. અદાલતનો પ્રયાસ એ હોવો જોઈએ કે અકસ્માતના કારણે થયેલી દુર્દશાની સમકક્ષ વળતર આપવું જેથી ઇજાગ્રસ્ત/આશ્રિતોએ પીડિત દ્વારા કમાવવામાં આવતી આવક બંધ થવાના કારણે જીવનની વિષમતાઓનો સામનો ન કરવો પડે.

[૧૬] દાવો કર્યો હોય તે સિવાય અને, જો જરૂરી હોય તો, દાવાની રકમ કરતાં વધુ યોગ્ય વળતર અદાલતે શા માટે મંજૂર કરવું જોઈએ તેનું બીજું કારણ પણ છે.

૧૪.૧૧.૧૯૯૪ થી ૧૯૯૪ ના અધિનિયમ નં. ૫૪ દ્વારા સદર અધિનિયમના સુધારા પછી, પોલીસ અધિકારી દ્વારા તૈયાર કરાયેલ અને કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ કલેક્સ ટ્રિબ્યુનલને મોકલવામાં આવેલા મોટર વાહન અકસ્માતના રિપોર્ટને વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવાનો રહેશે. આ અધિનિયમની કલમ ૧૫૮ (૬) આ મુજબ છે:

૧૫૮. ચોક્કસ કેસોમાં અમુક પ્રમાણપત્રો, લાઇસન્સ અને પરમિટ રજૂ કરવા. -

(૧) થી (૫) XXX (૬) કોઈ પણ વ્યક્તિના મૃત્યુ અથવા શારીરિક ઇજાને આવરી લેતા કોઈ પણ અકસ્માત અંગેની કોઈ પણ માહિતી નોંધવામાં આવે અથવા આ કલમ હેઠળનો રિપોર્ટ પોલીસ અધિકારી દ્વારા પૂર્ણ કરવામાં આવે કે તરત જ, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીએ માહિતી નોંધાવાની તારીખથી અથવા, કેસની સ્થિતિ મુજબ, આવો રિપોર્ટ પૂર્ણ થયાથી ત્રીસ દિવસની અંદર તેની એક નકલ હકુમત ધરાવતા કલેક્સ ટ્રિબ્યુનલને અને તેની એક નકલ સંબંધિત વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે, અને, જ્યાં વાહનના માલિકને નકલ

ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે, ત્યાં તેણે પણ આવો રિપોર્ટ મળ્યાના ત્રીસ દિવસની અંદર, સદર નકલ સદર ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ અને વીમા કંપનીને મોકલવાની રહેશે.

[૧૭] આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬(૪) આ મુજબ વંચાય છે: ૧૬૬(૪) ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલે કલમ ૧૫૮ ની સબ-કલમ (૬) હેઠળ તેને મોકલવામાં આવેલા અકસ્માતના કોઈ પણ રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી તરીકે ગણવાનો રહેશે.

[૧૮] ૧૯૯૪ માં સુધારા પહેલાં, રિપોર્ટને અરજી તરીકે ગણવો કે નહીં તે ટ્રિબ્યુનલની વિવેકબુદ્ધિ પર છોડવામાં આવ્યું હતું. આ અધિનિયમની કલમ ૧૬૬ ની સબ-કલમ (૪) હેઠળ સુધારા પહેલાંની સ્થિતિ આ મુજબ વંચાતી હતી:

(૪) જ્યાં પોલીસ અધિકારીએ આ અધિનિયમ હેઠળ ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલને અકસ્માત સંબંધિત રિપોર્ટની નકલ દાખલ કરી હોય, ત્યાં ક્લેમ્સ ટ્રિબ્યુનલ, જો તેને તેમ કરવું જરૂરી લાગે તો, સદર રિપોર્ટને આ અધિનિયમ હેઠળ વળતર માટેની અરજી હોય તે રીતે ગણી શકે છે.

[૧૯] અકસ્માતના રિપોર્ટમાં, ગુકસાનીના કોઈ ક્લેમ, ગુકસાનીના જુદા જુદા મથાળાઓ અથવા આ પ્રકારની અન્ય વિગતોનો સંદર્ભ આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. સદર રિપોર્ટના આધારે આગળ વધવું અને ગુકસાનીના મૂલ્યાંકનના સ્થાપિત સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં ન્યાયી, ન્યાયસંગત, વાજબી અને યોગ્ય વળતર મંજૂર કરવું એ ટ્રિબ્યુનલની ફરજ છે. આમ, તે ગ્રાઉન્ડ પર પણ અમે ઠરાવીએ

છીએ કે અરજીમાં કરેલા કલેમને ધ્યાનમાં લીધા વિના, જો કોઈ હોય તો, યોગ્ય ન્યાયી, ન્યાયસંગત, વાજબી અને યોગ્ય વળતર મંજૂર કરવાની ટ્રિબ્યુનલ/અદાલતની ફરજ છે, જો જરૂરી હોય તો, વળતર માટેની અરજીમાં કરેલા કલેમને અવગણીને.”

૧૨. પૂર્વોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, ટ્રિબ્યુનલે કોઈ પણ સામાવાળા/ઓ એ કલેમ અરજીનો વિરોધ કર્યો ન હોવા છતાં કલેમ અરજી ફગાવી દઈને ચોક્કસપણે ભૂલ કરી છે, ખાસ કરીને જ્યારે ડ્રાઈવર અને માલિક ગેરહાજર રહ્યા હોય અને જ્યારે વીમા કંપનીએ લેખિત જવાબ પણ દાખલ કયો ન હોય અને, તેથી વીમા કંપની દ્વારા એવું પ્લીડિંગ કરવામાં આવ્યું નથી કે વાહન તેની પાસે વીમાકૃત ન હતું. જ્યારે, અરજદારે પોતાનો કેસ સાબિત કરવાનો હોય છે, છતાં વિશેષ અધિનિયમ હેઠળ આ એક વિશિષ્ટ ન્યાયશાસ્ત્ર હોવાથી અને કાયદો ટ્રિબ્યુનલને નિર્ધારિત ફોર્મ નં. ૫૪ માં મળેલી માહિતીના આધારે, હકીકતમાં ઔપચારિક કલેમ અરજીની ગેરહાજરીમાં પણ વળતર મંજૂર કરવાની સત્તા આપતો હોવાથી, જ્યારે આ અદાલતે તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૧૮ ના હુકમ દ્વારા ટ્રિબ્યુનલને ચકાસણી કરવા જણાવ્યું હતું કે આપું ફોર્મ મળ્યું છે કે નહીં અને જો મળ્યું ન હોય તો તેણે શું પગલાં લીધાં છે, ત્યારે આશ્ચર્યજનક રીતે, ટ્રિબ્યુનલના પીઠાસીન અધિકારીએ તારીખ ૦૭.૦૧.૨૦૧૯ ના તેમના પત્ર દ્વારા આ અદાલતને જણાવ્યું છે જે તારીખ ૧૧.૦૧.૨૦૧૯ ના ઓફિસ નોટ દ્વારા આ

અદાલતને મોકલવામાં આવ્યો છે કે જીપ નં. જીએક્યુ-૫૬૫૧ ના સામાવાળા નં. ૧ થી ૩ ના સબંધમાં તપાસ કરનાર એજન્સી પાસેથી આવી માહિતી મંગાવવા માટે કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા કારણ કે કલેમ અરજી ખૂબ જૂની છે અને અરજદાર કે સામાવાળામાંથી કોઈએ ફોર્મ નં. ૫૪ રજૂ કરવા અંગે ક્યારેય કોઈ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો ન હતો. આવો ખુલાસો જરાય સંતોષકારક નથી અને જ્યારે ટ્રિબ્યુનલના પીઠાસીન અધિકારી એવી ધૃષ્ટતા ધરાવતા હોય કે તપાસ કરનાર એજન્સી અને ટ્રિબ્યુનલ પર લાદવામાં આવેલી વૈધાનિક ફરજ હોવા છતાં તેમણે આવી ફરજ બજાવી નથી અને પક્ષકારોનો દોષ કાઢે છે કે તેમણે ક્યારેય પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો નથી, ત્યારે તેની સામે સખત રીતે કામ લેવા માટે આ બાબત યાદ રાખી શકાય. જો તેને આ જ રીતે સ્વીકારી લેવામાં આવે, તો એ આશ્ચર્યજનક છે કે આવી માહિતીની ગેરહાજરીમાં અને પ્લીડિંગની ગેરહાજરીમાં, ડ્રાઇવર બેદરકાર હતો અને તેથી અરજદાર વળતર મેળવવા માટે હકદાર છે તેવું ઠરાવવામાં આવ્યું હોવા છતાં ટ્રિબ્યુનલે ડ્રાઇવર, માલિક અને વીમા કંપનીની તરફેણમાં કલેમ અરજીનો નિર્ણય કેવી રીતે અને શા માટે કર્યો.

૧૩. પૂર્વોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, જ્યારે ટ્રિબ્યુનલ ન્યાયી અને વ્યાજબી વળતર મંજૂર કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે અને રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે વળતરની રકમની ગણતરી કરવામાં પણ નિષ્ફળ ગઈ છે, આ અદાલત રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે ન્યાયી અને વ્યાજબી વળતર

મંજૂર કરવાની સત્તા ધરાવતી હોવા છતાં, ખાસ કરીને જ્યારે આ અદાલત સમક્ષ પણ સામાવાળાઓમાંથી કોઈ હાજર રહ્યું ન હોય, ત્યારે પક્ષકારોને પોતાનો કેસ યોગ્ય રીતે સાબિત કરવાની વાજબી તક આપવા માટે, તપાસ કરનાર એજન્સી પાસેથી જરૂરી માહિતી મંગાવવાનો ચોક્કસ નિર્દેશ આપીને કાયદા અનુસાર નવેસરથી નિર્ણય કરવા માટે સદર બાબતને ટ્રિબ્યુનલને રિમાન્ડ બેક કરવી યોગ્ય રહેશે, પછી ભલે તે અકસ્માતનો જૂનો કેસ હોય જેમાં ઓછામાં ઓછું ચાર્જશીટ તો ઉપલબ્ધ હશે જ અને તે પુષ્ટિ કરશે કે એમ.વી. એક્ટની કલમ ૧૫૮ હેઠળ કોઈ ચાર્જ નથી અને તેથી એવું માનવાને કારણ છે કે સંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ અધિકારી સમક્ષ જરૂરી વિગતો જાહેર કરવામાં આવી હતી.

૧૪. તેથી, મોટર અકસ્માત વળતર અરજી નં. ૨૫૯/૨૦૧૨ (જૂનો કેસ નં. ૮૧/૨૦૦૪) માં વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને અવોર્ડ તારીખ ૨૧.૧૧.૨૦૧૭ આથી રદબાતલ કરવામાં આવે છે અને સદર બાબતને મોટર અકસ્માત વળતર ટ્રિબ્યુનલ, મહેસાણા સમક્ષ રિમાન્ડ બેક કરવામાં આવે છે જેમાં પ્રિન્સિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજને આવી કલેમ અરજીઓના સંદર્ભમાં લાગુ પડતા કાયદાથી માહિતગાર હોય તેવા પીઠાસીન અધિકારીને આ બાબત સોંપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૧૫. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. કમલક્ષી ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન, એ.આઇ.આર. ૧૯૯૨ એસ.સી. ૭૧૧ = (૧૯૯૨) ૧ એસ.સી.સી. ૬૪૮ માં અહેવાલ થયેલ કેસમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો આ તબક્કે એ આશા સાથે સંદર્ભ લેવાની જરૂર છે કે ન્યાયિક અધિકારીઓ માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોને કોઈ પણ રીતે ફગાવી દેવાની હિંમત નહીં કરે. આવા અહેવાલ થયેલા કેસમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે આસિસ્ટન્ટ કલેક્ટરના હુકમને રદબાતલ કરતા હાઇકોર્ટના ચુકાદાને બહાલ રાખ્યો હતો અને વિભાગને યોગ્ય હુકમ પસાર કરવા માટે સક્ષમ અધિકારીને સદર બાબત ફાળવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે ભવિષ્યમાં હાઇકોર્ટના અવલોકનો ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ અને નિર્ણયકર્તા સત્તામંડળો અને અપીલ સત્તામંડળોએ ન્યાયિક શિસ્તની જરૂરિયાતો અને તેમના પર બંધનકર્તા હોય તેવા ઉચ્ચ અપીલ સત્તામંડળોના હુકમોને અમલી બનાવવાની જરૂરિયાત પ્રત્યે અત્યંત આદર દર્શાવવો જોઈએ. એવું બની શકે કે ઉચ્ચ સત્તામંડળના ન્યાયિક ચુકાદાનું પાલન ન કરવાનો નિર્ણય અશિસ્તના કૃત્યમાં પરિણમી શકે છે જે અંગે પક્ષકાર યોગ્ય મંચ સમક્ષ પ્રશ્ન ઉઠાવી શકે છે.

૧૬. આ અપીલનો ઉપરના શબ્દોમાં નિકાલ કરવામાં આવે છે.

સહી/—
(એસ. જી. શાહ, ન્યાયમૂર્તી)

વત્સલ એસ. કોટેયા

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.